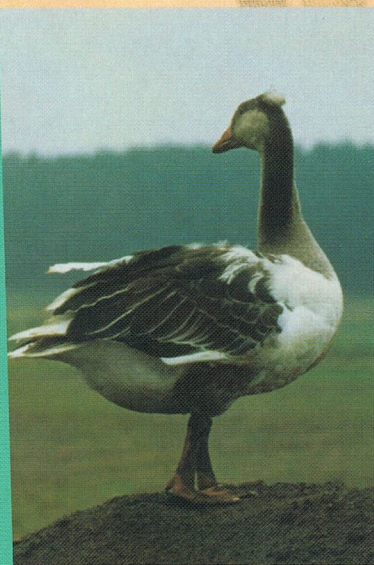
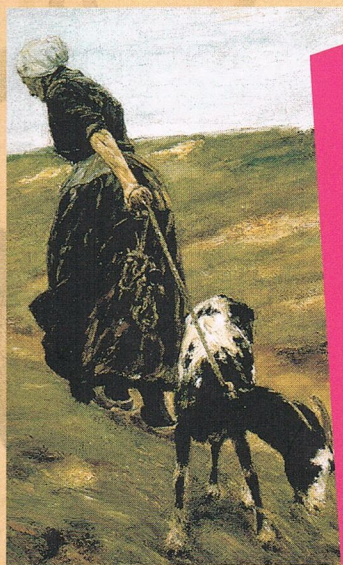

Alicja Lasota-Moskalewska

Zwierzęta udomowione w dziejach ludzkości

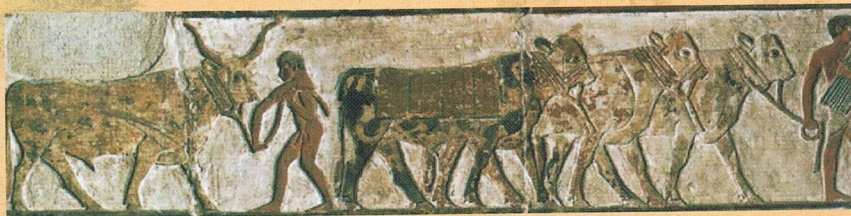

Alicja Lasota-Moskalewska jest archeozoologiem, profesorem zwyczajnym i kierownikiem Zakładu Archeologii Środowiska w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Stworzyła pierwszy w Polsce program nauczania dziejów udomowienia zwierząt oraz ich wykorzystania w pradziejach i w czasach historycznych. Od wielu lat prowadzi wykłady i seminaria dla studentów, wykształciła grupę archeozoologów biorących udział w wykopaliskach w Europie, Azji i Afryce oraz badających szczątki zwierzęce. Jest autorką pierwszego w Polsce i jednego z pierwszych na świecie podręcznika archeozoologii. Dokonała wielu opracowań z dziedziny archeozoologii

dotyczących zarówno materiałów osteologicznych, jak i przedstawień figuralnych. Napisała podstawowe monografie gatunków zwierząt udomowionych: bydła, świni, owcy i kozy.

Książka przedstawia historię udomowienia, a następnie współżycie zwierząt i ludzi, kształtowanie się ich relacji, wzajemne oddziaływanie i wpływ udomowienia na rozwój społeczeństw. Jest to książka interdyscyplinarna, zawiera informacje przyrodnicze, opisuje mechanizmy procesu udomowienia oraz charakter przemian w budowie i życiu udomawianych zwierząt. Wykorzystano w niej badania morfologów i genetyków z całego świata. Poza tym przedstawiono bogaty zbiór źródeł pisanych i ikonograficznych, co znacznie poszerza wiedzę o historii kontaktów człowieka i zwierząt. Zgromadzony materiał obejmuje swym zasięgiem Europę, Azję i obie Ameryki, szczególnie nacisk kładzie jednak na te tereny, gdzie tworzyła się europejska cywilizacja.

Książka ma charakter podręcznika akademickiego, jednakże ze względu na powszechną obecność udomowionych zwierząt w naszym życiu może zainteresować osoby zajmujące się zwierzętami profesjonalnie lub amatorsko. Może także stanowić wartościową lekturę dla badaczy pradziejów i czasów historycznych.

ISBN 83-235-0157-2

9 788323 501572

Cena zł 38,00

Alicja Lasota-Moskalewska

Zwierzęta udomowione w dziejach ludzkości

WARSZAWA 2005

Spis treści

Podziękowania	9
Wstęp.....	11
I. Problemy udomowienia	15
1. Definicje i podstawowe zagadnienia procesu udomowienia	15
2. Warunki udomowienia	23
3. Czas i miejsce udomowienia	28
4. Cechy udomowieniowe	32
a. Cechy morfologiczne	33
b. Cechy fizjologiczne	37
c. Cechy behawioralne	39
II. Ssaki udomowione	40
1. Bydło domowe – <i>Bos primigenius f. domestica (f. taurus)</i> Forma dzika: tur – <i>Bos primigenius</i>	42
a. Miejsce i czas życia tura	43
b. Szczątki tura w Polsce	48
c. Opis kośćca, wyglądu i sposobu życia tura	49
d. Podstawowe źródła pisane na temat turów	51
e. Ikonografia tura	57
f. Tur w życiu ludzi	61
g. Próby rekonstrukcji tura	63
h. Udomowienie bydła	64
i. Cechy udomowieniowe bydła	65
j. Podstawowe typy morfologiczne bydła	66
k. Chów i hodowla bydła	72
l. Wykorzystanie bydła	80
m. Bydło w życiu duchowym ludzi	89
n. Pozycja bydła w życiu społecznym	90

2. Owca – <i>Ovis orientalis f. domestica</i> (<i>f. aries</i>)	
Forma dzika: muflon azjatycki – <i>Ovis orientalis</i>	94
a. Owca dzika	94
b. Udomowienie owcy	97
c. Dzieje owcy w pradziejach i w czasach historycznych	98
d. Wykorzystanie owcy	105
3. Koza – <i>Capra aegagrus f. domestica</i> (<i>f. hircus</i>)	
Forma dzika: koza bezoarowa – <i>Capra aegagrus</i>	110
a. Koza dzika	110
b. Udomowienie kozy	113
c. Dzieje kozy w pradziejach i w czasach historycznych	114
d. Wykorzystanie kóz	117
e. Rola kozy i innych przeżuwaczy w degradacji środowiska	121
4. Bydło bali – <i>Bos javaniaes f. domestica</i>	
Forma dzika: banteng – <i>Bos javaniaes</i>	125
5. Gajal – <i>Bos gaurus f. domestica</i> (dawniej <i>Bos frontalis</i>)	
Forma dzika: prawdopodobnie gaur – <i>Bos gaurus</i>	126
6. Jak – <i>Bos mutus f. domestica</i>	
Forma dzika: jak – <i>Bos mutus (gruniens)</i>	128
7. Bawół – <i>Bubalus arnee f. domestica</i>	
Forma dzika: bawół – <i>Bubalus arnee</i>	129
8. Świnia – <i>Sus scrofa f. domestica</i>	
Forma dzika: dzik – <i>Sus scrofa</i>	132
a. Dzik	132
b. Udomowienie świni	136
c. Dzieje świni w pradziejach i w czasach historycznych	138
d. Wykorzystanie świni	144
9. Renifer – <i>Rangifer tarandus f. domestica</i>	
Forma dzika: renifer – <i>Rangifer tarandus</i>	148
10. Baktrian – <i>Camelus ferus f. domestica</i> (<i>bactrianus</i>)	
Forma dzika: baktrian – <i>Camelus ferus</i>	
Dromader – <i>Camelus dromedarius f. domestica</i>	
Forma dzika: dromader – <i>Camelus dromedarius</i>	152
11. Lama – <i>Lama guanicoe f. domestica</i> (<i>f. glama</i>)	
Forma dzika: guanako – <i>Lama guanicoe</i>	
Alpaka – <i>Vicugna vicugna f. domestica</i> (<i>f. pakos</i>)	
Forma dzika: wikunia – <i>Vicugna vicugna</i>	158
12. Koń – <i>Equus ferus f. domestica</i>	
Forma dzika: koń – <i>Equus ferus</i>	165
a. Koń dziki	165
b. Udomowienie konia	170
c. Dzieje i użytkowanie konia	171

13. Osioł – <i>Equus africanus f. domestica</i> (f. <i>asinus</i>)	
Forma dzika: osioł – <i>Equus africanus</i>	190
a. Osioł afrykański	190
b. Osioł azjatycki, onager (<i>Equus hemionus</i>)	194
c. Krzyżówki osłów i koni	195
14. Pies – <i>Canis lupus f. domestica</i> (f. <i>familiaris</i>)	
Forma dzika: wilk – <i>Canis lupus</i>	197
a. Wilk	197
b. Udomowienie psa	200
c. Dzieje psa	202
d. Wykorzystanie psa	207
15. Kot – <i>Felis silvestris f. domestica</i> (f. <i>catus</i>)	
Forma dzika: kot – <i>Felis silvestris</i>	211
16. Słonie	218
17. Królik domowy – <i>Oryctolagus cuniculus f. domestica</i>	
Forma dzika: królik – <i>Oryctolagus cuniculus</i>	224
18. Świnka morska – <i>Cavia tschudii f. domestica</i> (f. <i>porcellus</i>)	
Forma dzika: świnka morska – <i>Cavia tschudii</i>	227
19. Ssaki oswojone i użytkowane przez człowieka	229
a. Ssaki futerkowe	229
b. Zwierzęta laboratoryjne	232
c. Ssaki okresowo oswojone	232
Łoś (<i>Alces alces</i>)	232
Gepard (<i>Acinonyx jubatus</i>)	234
Fretka (<i>Mustella putorius f. furo</i>) i łasica (<i>Mustella nivalis</i>)	235
Wydra (<i>Lutra lutra</i>)	236
III. Ptaki udomowione	237
1. Kura domowa – <i>Gallus gallus f. domestica</i>	
Forma dzika: kura dzika – <i>Gallus gallus</i>	240
2. Perlica – <i>Numida meleagris f. domestica</i>	
Forma dzika: perlica – <i>Numida meleagris</i>	244
3. Indyk domowy – <i>Meleagris gallopavo f. domestica</i>	
Forma dzika: indyk – <i>Meleagris gallopavo</i>	246
4. Gęś domowa – <i>Anser anser f. domestica</i>	
Forma dzika: gęś gegawa – <i>Anser anser</i>	247
5. Kaczka domowa – <i>Anas platyrhynchos f. domestica</i>	
Forma dzika: kaczka krzyżówka – <i>Anas platyrhynchos</i>	252
6. Gołąb – <i>Columba livia f. domestica</i>	
Forma dzika: gołąb skalny – <i>Columba livia</i>	255